

Am Llais

Llais yw'r corff statudol annibynnol sy'n adlewyrchu barn ac yn cynrychioli buddiannau pobl sy'n byw yng Nghymru yn eu Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG) a gwasanaethau gofal cymdeithasol.

Rydym yn gweithredu'n lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol. Rydym yn gweithio gyda phobl a chymunedau ym mhob rhan o Gymru fel y gellir clywed llais pawb, a'i ddefnyddio, i yrru cynllunio, dylunio, datblygu a darparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol i bawb. Rydym yn:

- estyn allan i glywed gan bobl yn ein cymunedau lleol drwy raglen barhaus o weithgareddau ymgysylltu. Rydym yn gwneud hyn fel bod pobl yn gwybod am yr hyn a wnawn ac yn ei ddeall, ac i gasglu eu barn a'u profiadau o wasanaethau'r GIG a gofal cymdeithasol. Rydym yn gwneud hyn mewn sawl ffordd, wyneb yn wyneb ac yn ddigidol, gan gynnwys ymweld â lleoedd lle mae pobl yn derbyn gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.
- Defnyddio'r hyn a glywn i helpu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol i ddeall yn well sut mae'r rhai ohonom a allai fod angen a defnyddio'u gwasanaethau, yn meddwl bod gwasanaethau'n diwallu eu hanghenion, yn y ffordd sydd bwysicaf iddyn nhw. Rydym yn helpu i sicrhau bod y GIG a gwasanaethau gofal cymdeithasol yn cymryd camau i wella pethau lle mae angen hyn.
- Mae hyn yn cynnwys gweithio gydag arweinwyr gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol pan fyddant yn ystyried gwneud newidiadau i'r ffordd y darperir gwasanaethau, fel bod pobl a chymunedau yn cael dweud eu dweud o'r cychwyn cyntaf.
- Darparu gwasanaeth eiriolaeth cwynion am ddim, annibynnol a chyfrinachol i helpu pobl i godi eu pryderon am wasanaethau iechyd a chymdeithasol.

Mae ein hymateb i'r ymgynghoriad hwn yn adlewyrchu'r hyn a glywsom yn uniongyrchol a thrwy eraill, gan gynnwys:

- y 40,000+ o bobl yng Nghymru rydyn ni wedi siarad â nhw yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Bron bob mis, un o'r problemau mwyaf

y clywsom amdani oedd pa mor anodd yw cael apwyntiad gyda deintydd y GIG.

- y rhai sydd wedi defnyddio ein gwasanaeth eiriolaeth cwynion i godi pryder am eu profiad, neu brofiad y person y maent yn gofalu amdano, wrth geisio defnyddio gwasanaethau deintyddol.
- Fe wnaethon ni rannu'r pethau a glywsom yn ein [datganiad safbwynt ar fynediad at ddeintyddiaeth yng Nghymru](#).

Rydym wedi dilyn cynllun a phynciau'r ymgynghoriad i wneud ein hymateb yn glir. Rydyn ni wedi defnyddio fformat ysgrifenedig oherwydd na fyddai'r safbwyntiau rydyn ni'n eu rhannu yn ffitio mewn blwch ticio.

Adran 2: Dull o Ddiwygio

Yn unol â'n [datganiad safbwynt blaenorol ar fynediad at ddeintyddiaeth yng Nghymru](#), rydym yn croesawu nod Llywodraeth Cymru i wella gwasanaethau deintyddol y GIG. Mae'r cynigion hyn yn adlewyrchu'r hyn a glywn amlaf gan bobl, ei bod hi'n rhy anodd cael apwyntiad deintyddol y GIG.

Ond nid dim ond mynd trwy'r drws yw'r broblem. Mae pobl hefyd wedi dweud wrthym am broblemau hirhoedlog gydag anghydraddoldebau o ran mynediad, sut mae gwasanaethau'n cael eu cyfleu, a sut mae taliadau'n cael eu hesbonio. O'r hyn rydyn ni wedi'i weld, mae'r cynigion hyn yn cymryd rhai camau croesawgar ymlaen, yn enwedig i bobl sydd heb ddeintydd rheolaidd y GIG.

Mae yna risg hefyd o ganlyniadau anfwriadol, yn enwedig i bobl sydd â deintydd y GIG. Gallai ehangu mynediad arwain at golli parhad, perthnasoedd ac ymddiriedaeth, sy'n helpu i leihau pryder a chadw pobl yn ymgysylltiedig â'u hiechyd y geg.

Mae'n amlwg bod y newidiadau arfaethedig wedi'u hanelu at ddod â ffocws croesawgar ar fesurau ataliol a mynediad i blant, a galluogi'r rhai sydd fwyaf angen triniaeth i gael mynediad at ddeintyddiaeth y GIG. Bydd angen camau gweithredu eraill o hyd i gau'r bylchau ledled Cymru rhwng y rhai sy'n gallu cael mynediad haws at ofal a'r rhai na allant.

Os caiff gwelliannau eu cymhwyso'n gyfartal, ac nad ydynt ynghyd â chamau gweithredu ychwanegol, wedi'u targedu lle mae'r anghydraddoldeb mwyaf, efallai y bydd pethau'n gwella'n gyffredinol ond efallai na fyddant yn mynd i'r afael â gwahaniaethau annheg mewn mynediad o hyd.

Rhaid i Lywodraeth Cymru gasglu a defnyddio'r data a'r wybodaeth gywir i ddeall anghenion pobl am ofal deintyddol ledled Cymru yn well, sut mae'r anghenion hynny'n cael eu diwallu, a lle mae anghydraddoldeb - fel bod y dull cyffredinol o ymdrin â deintyddiaeth yn galluogi pawb sy'n byw yng Nghymru i gael y gofal deintyddol sydd ei angen arnynt.

Yr her nawr yw gwella mynediad heb golli'r hyn sy'n gweithio. Er mwyn llwyddo, rhaid i'r system fod yn deg, yn gynhwysol, ac yn glir, o ran sut mae gofal yn cael ei gynnig a'i egluro.

Adran 3: Gwella mynediad at wasanaethau arferol

O ran gwasanaethau arferol, sy'n golygu gofal rheolaidd, wedi'i gynllunio sy'n helpu pobl i gadw golwg ar eu hiechyd geneuol, fel archwiliadau, digennu a llathru, llenwadau, a chyingor ataliol, rydym yn cefnogi'r canlynol yn gryf:

- Dylid gweld pobl sydd â'r problemau deintyddol mwyaf difrifol yn gyntaf.
- Dylai pawb gael cyfle teg i gael gofal deintyddol arferol y GIG.
- Bydd helpu pobl i osgoi problemau deintyddol yn y lle cyntaf yn helpu i wella iechyd deintyddol yn y tymor hir.

Rydym hefyd yn cefnogi'r canlynol, ond gyda rhai pryderon neu amodau:

- Rydym yn cytuno y dylai plant ddod yn gyntaf, ond dylai grwpiau eraill sy'n agored i niwed gael blaenoriaeth hefyd ar gyfer gofal deintyddol y GIG.
- Rydym yn deall pwysigrwydd rheoli apwyntiadau a gollwyd. Fodd bynnag, credwn y dylai'r flaenoriaeth fod ar ddylunio systemau apwyntiadau sy'n cefnogi pobl i fynychu gan eu bod yn hyblyg, yn hygyrch, ac yn ymatebol i anghenion unigol. Rhaid i unrhyw ddull gynnwys mesurau diogelwch cadarn i osgoi anfantais i'r rhai sy'n colli apwyntiadau am resymau y tu hwnt i'w rheolaeth, gan gynnwys gofalwyr, y rhai ag anghenion ychwanegol, neu bobl sy'n profi argyfyngau. Rydym yn cytuno y dylai pobl ofalu am eu dannedd eu hunain, cyn belled â'u bod yn cael y gefnogaeth, y cyngor a'r wybodaeth gywir i'w helpu i wneud hynny.

Nid oes gennym farn benodol ar yr amserlen galw'n ôl ar gyfer archwiliadau deintyddol. Fodd bynnag, rydym wedi clywed bod y rhan fwyaf o bobl yn dibynnu ar eu deintydd i'w cynghori pryd i ddychwelyd, yn hytrach na gwneud y penderfyniad hwnnw eu hunain. Er mwyn i unrhyw newidiadau i adalw cyfnodau weithio'n dda, mae angen

gwybodaeth glir a chyson ar bobl ac ymddiriedaeth yn y cyngor a roddir iddyn nhw. O'r hyn y mae pobl wedi'i ddweud wrthym, ar ôl siarad am broblemau mynediad, mae llawer hefyd yn dweud eu bod yn teimlo'n bryderus iawn ynghylch gofal deintyddol. Mae gweld deintydd cyfarwydd a chael gofal parhaus yn helpu i leihau'r pryder hwn. Fodd bynnag, mae hyn gan y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau, ac rydym yn clywed yn amlach fod pobl "jyst am gael eu gweld".

Rydym yn croesawu ystyried dull Tîm Amlddisgyblaethol (MDT) o fewn gwasanaethau deintyddol, lle gall pobl gael eu gweld gan aelodau eraill o dîm y practis. Mae gan y model hwn y potensial i gynyddu capasiti a defnyddio sgiliau'n well ar draws y gweithlu deintyddol.

Fodd bynnag, yn seiliedig ar yr hyn rydyn ni wedi'i glywed, bydd llwyddiant y dull hwn yn dibynnu ar ba mor dda y caiff ei egluro a faint o hyder sydd gan bobl yn y gwahanol weithwyr proffesiynol dan sylw. Er enghraifft, mae dulliau MDT wedi cael eu cyflwyno mewn gwasanaethau meddygon teulu ers peth amser, ond mae llawer o bobl yn dal i fynegi rhwystredigaeth am beidio â gallu gweld eu meddyg arferol neu eu meddyg 'eu hunain'.

Er mwyn osgoi anfodlonrwydd tebyg mewn gofal deintyddol, rhaid cefnogi unrhyw newidiadau gan gyfathrebu clir â phobl a chymunedau ynghylch yr hyn y mae'n ei olygu iddyn nhw, gan egluro beth i'w ddisgwyl, pwy fydd yn eu gweld, a sut y cynhelir ansawdd a pharhad gofal.

Adran 4: Gwella mynediad at wasanaethau brys

Yn seiliedig ar yr hyn rydyn ni wedi'i glywed, roedd y rhan fwyaf o bobl yn anghytuno â 2 allan o'r 3 datganiad am fynediad at ofal brys. Yn benodol:

- Nid yw pobl yng Nghymru yn ymwybodol o sut i gael mynediad at ofal deintyddol y GIG
- Nid yw pobl yng Nghymru yn hyderus y byddant yn gallu ei gael.

Rydym yn clywed yn rheolaidd gan bobl sy'n cael trafferth cael gofal deintyddol brys y GIG pan fyddant ei angen fwyaf, yn aml pan fyddant mewn poen neu'n dioddef iechyd y geg sy'n gwaethygu Mewn rhai achosion, mae pobl wedi dweud wrthym eu bod wedi troi at reoli poen eu hunain neu ddefnyddio atebion dros dro dros y cownter, gan dynnu sylw at ba mor bwysig yw mynediad amserol at ofal brys.

Ar yr un pryd, mae pobl yn gwerthfawrogi gofal deintyddol arferol sy'n helpu i atal problemau rhag datblygu yn y lle cyntaf. Er y gallai mynediad

brys fod y pryder mwyaf i lawer, credwn fod y cyhoedd yn y pen draw eisiau'r ddau: mynediad dibynadwy at ofal ataliol a gofal arferol, a hyder y bydd gofal brys ar gael pan fo angen. Wrth edrych ar y cynigion, rydym yn cefnogi'r nod o wella mynediad at ofal brys ac i sicrhau bod pob contract deintyddol GIG yn cynnwys darpariaeth ar gyfer triniaeth frys. Rydym hefyd yn croesawu nod gofal brys i ddarparu triniaeth bendant ar gyfer y problemau a gyflwynwyd.

Hoffem weld:

- Gwybodaeth glir a chyson am sut i gael gofal brys.
- Monitro mynediad at ofal brys yn ôl daearyddiaeth a grŵp demograffig.
- Mesurau diogelwch i sicrhau nad yw pobl sy'n cael eu rhoi yn ôl ar y Llwybr Mynediad Deintyddol (DAP) ar ôl gofal brys yn cael eu trin yn annheg.

Adran 5: Taliad am wasanaethau deintyddol y GIG

Drwy ein holl weithgareddau ymgysylltu, daeth cost uchel ofal deintyddol i'r amlwg fel rhwystr sylweddol, yn enwedig ar gyfer triniaethau preifat a gwasanaethau arferol y GIG.

O ran talu am wasanaethau deintyddol y GIG, rydym yn cefnogi cyflwyno system ar-lein deg a thryloyw a allai helpu pobl i reoli a lledaenu cost gofal yn haws. Fodd bynnag, rhaid i unrhyw system newydd gynnwys dewisiadau amgen clir i'r rhai sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol neu sy'n methu â chael mynediad at wasanaethau ar-lein, er mwyn sicrhau nad oes neb dan anfantais nac wedi'i atal rhag cael mynediad at y gofal sydd ei angen arnynt.

Dydyn ni ddim yn gallu cytuno:

- **Bod pobl yng Nghymru yn deall faint maen nhw'n ei dalu tuag at driniaeth y GIG.** Rydym yn galw am system symlach a mwy tryloyw sy'n ei gwneud hi'n haws i bobl ddeall beth maen nhw'n talu amdano a pham. Mae llawer o bobl yng Nghymru wedi dweud wrthym nad ydyn nhw'n deall system codi tâl deintyddol bresennol y GIG, gyda'i fandiau gwahanol, ac mae rhai'n ansicr a ydyn nhw wedi talu'r swm cywir. Mae symud o 3 band i 14 eitem driniaeth yn peryglu ychwanegu mwy o ddryswch, gan gynyddu pryder ariannol o bosibl a lleihau ymddiriedaeth yn y system. Rhaid esbonio unrhyw newidiadau yn glir a rhaid eu gwirio'n hawdd.
- **Mae'r arian a delir am driniaeth Ddeintyddol y GIG yn mynd i'r Bwrdd Iechyd.** Rydym wedi clywed bod llawer o bobl yng

Nghymru yn credu eu bod yn talu cost lawn eu gofal deintyddol GIG, yn hytrach na gwneud cyfraniad at wasanaeth a ariennir yn gyhoeddus. Ychydig iawn o ddealltwriaeth sydd gan y cyhoedd o ble mae'r arian yn mynd ar ôl iddo gael ei dalu, gan gynnwys ei fod yn cael ei drosglwyddo i'r Bwrdd Iechyd, nid ei fod yn cael ei gadw gan y practis.

Gall y diffyg eglurder hwn gyfrannu at rwystredigaeth, camddealltwriaethau ynghylch hawliau, a llai o ymddiriedaeth yn y system, yn enwedig os yw pobl yn teimlo eu bod yn 'taludwywaith' drwy dreth a thaliadau. Mae unrhyw system newydd yn cynnig cyfle i gynnwys cyfathrebu cliriach a mwy o dryloywder ynghylch sut mae gwasanaethau deintyddol yn cael eu hariannu a sut mae cyfraniadau pobl yn cefnogi gofal ehangach.

- **Mae'n amlwg i bobl pan fydd pobl yn talu am gyfuniad o ofal deintyddol y GIG a gofal deintyddol preifat.** Rydym yn clywed bod pobl yn aml yn ansicr a ydynt yn derbyn triniaeth y GIG, gofal preifat, neu gyfuniad o'r ddau. Gall y diffyg eglurder hwn achosi dryswch ac arwain at ddiffyg ymddiriedaeth yn y system, yn enwedig lle codir tâl ar bobl am elfennau yr oeddent yn credu y byddent yn cael eu cynnwys yn eu hawl i'r GIG, fel ymweliad â hylenydd neu ddigennu a llathru.

Os cyflwynir y newidiadau arfaethedig, rhaid i'r system newydd ddarparu esboniadau clir a hygyrch o'r hyn sydd wedi'i gynnwys yng ngofal y GIG, yr hyn sydd ddim yn cael eu cynnwys, a phryd y bydd costau ychwanegol yn berthnasol. Rhaid i bobl ddeall beth maen nhw'n talu amdano, a pham.

- **Bod pobl yn hapus i wneud cyfraniad at driniaeth ddeintyddol y GIG.** Rydym wedi clywed bod pobl yn aml yn derbyn cyfrannu at gost gofal deintyddol y GIG, ond nid yw'r derbyniad hwn bob amser yn cyfateb i gytundeb neu ddealltwriaeth weithredol o'r polisi. Ymddengys bod ymwybyddiaeth gyfyngedig o sut mae ffioedd deintyddol y GIG yn cael eu pennu neu beth maen nhw'n ei gynnwys.

Mae rhai pobl wedi mynegi ansicrwydd ynghylch sut mae taliadau deintyddol yn cyd-fynd ag egwyddor ehangach y GIG o ofal fod am ddim ar y pwynt lle mae'n cael ei ddefnyddio. Er nad ydym wedi archwilio'r mater hwn yn benodol yn fanwl drwy ein hymgyssylltiad, mae'n amlwg bod lle i well dealltwriaeth gyhoeddus o'r rhesymeg y tu ôl i ffioedd deintyddol y GIG a ble mae'r arian yn mynd.

Dydyn ni ddim yn erbyn newid sut mae pobl yn cael eu codi tâl am ofal deintyddol y GIG, ond rhaid i unrhyw system helpu, nid rhwystro, pobl i gael y gofal sydd ei angen arnynt, pan fydd ei angen arnynt.

Er enghraifft, os cynigir triniaeth sianel y gwreiddyn i rywun ond na allant fforddio hynny, efallai y byddant yn teimlo eu bod wedi'u gorfodi i ddewis tynnu'r dant yn lle. Rydym wedi clywed pryderon tebyg gan bobl ychydig uwchben y trothwy budd-daliadau, nad ydynt yn gymwys i gael gofal am ddim ond sy'n dal i fethu fforddio triniaeth. Gallai hyn hefyd effeithio ar benderfyniadau triniaeth pobl i aros o fewn band neu becyn gofal rhatach.

Rydym hefyd yn pryderu y gallai'r ffordd y dangosir taliadau yn y dogfennau ymgynghori fod yn gamarweiniol. Mae'r ffioedd cleifion cyfredol wedi'u rhestru ar dudalen 10 o'r asesiad effaith rheoleiddiol. Ar dudalen 11, mae graddfa ffioedd ddiwygiedig, ond nid yw wedi'i marcio'n glir fel enghraifft na dewis arall. Byddai eu cyflwyno ochr yn ochr mewn tabl cymharu clir yn helpu i osgoi dryswch.

Rydym yn croesawu eithriadau parhaus a chap ar daliadau, yn enwedig pan fydd pobl yn wynebu costau ychwanegol am offer. Gofynnwn i Lywodraeth Cymru:

1. Wneud yn siŵr nad yw newidiadau'n effeithio'n annheg ar bobl ychydig uwchben y trothwy eithrio.
2. Hyrwyddo gwybodaeth glir a hygyrch yn eang am eithriadau a thaliadau a sicrhau bod y wybodaeth hon ar gael mewn practisau.
3. Monitro effaith newidiadau prisio ar fynediad a'r opsiynau triniaeth a gymerir, yn enwedig i'r rhai mewn cymunedau difreintiedig.

Adran 6: Ystyriaethau technegol sy'n benodol i'r contract

Rydym yn cydnabod bod yr adran hon wedi'i hanelu'n bennaf at weithwyr deintyddol proffesiynol. Er nad ydym yn cynrychioli'r proffesiwn, rydym yn cefnogi cynigion sy'n helpu i wella mynediad at wasanaethau deintyddol y GIG a chadw mwy o ofal o fewn Gofal Sylfaenol.

Rydym yn cefnogi:

- Ehangu'r ystod o ofal arferol sydd ar gael mewn practisau Gwasanaeth Deintyddol Cyffredinol y GIG.

- Cyflog tecach sy'n gwneud contractau'r GIG yn fwy deniadol ac yn helpu i gadw'r gweithlu.
- Lleihau'r risg o adfachu a darparu mwy o sefydlogrwydd i bractisau sy'n darparu gofal y GIG.

Rydym yn croesawu rhagor o fanylion ynghylch sut y bydd y newidiadau hyn yn cefnogi mynediad cleifion a pharhad gofal.

Adran 7: Deall effeithiau

Cysylltiadau rhwng practisau deintyddol

Mae pobl wedi dweud wrthym eu bod yn poeni am golli parhad gofal os ydyn nhw'n symud i bractis arall. Nid yw cofnodion cleifion yn cael eu rhannu'n hawdd ar draws practisau fel na fydd gan ddeintyddion newydd fynediad rheolaidd at wybodaeth am driniaethau blaenorol na chanlyniadau profion, oni bai bod pobl yn gwneud cais i'w cofnodion gael eu rhannu gyda'r deintydd newydd.

Gallai hyn danseilio hyder pobl yn ansawdd a diogelwch eu gofal. Credwn ei bod hi'n bwysig bod pobl yn deall pa wybodaeth am eu gofal y gallai fod angen ei rhannu gyda deintydd newydd, a pha drefniadau fydd ar waith i sicrhau bod unrhyw rannu cofnodion angenrheidiol yn cael ei wneud yn hawdd ac yn ddiogel.

Yr Iaith Gymraeg

Rydym yn cefnogi'r ymrwymiad i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei thrin yr un fath â'r Saesneg. Dylid rhoi'r canlynol ar waith i sicrhau y gall pobl ddefnyddio a derbyn gwasanaethau yn y Gymraeg:

- Dylai'r holl wybodaeth a systemau digidol fod ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg fel safon.
- Dylid cynnig gwasanaethau yn y ddwy iaith o'r cychwyn cyntaf, lle bynnag y bo modd.
- Dylai'r Porth Mynediad Deintyddol, yn unol â'r cynnig gweithredol, ofyn a yw rhywun yn dymuno derbyn ei ofal deintyddol yn y Gymraeg a chynnwys proses glir i gefnogi hyn.

Er mwyn sicrhau nad yw defnyddio'r iaith Gymraeg yn rhoi unrhyw un dan anfantais, dylid bod yn ofalus i osgoi symud pobl i bractis heb staff sy'n siarad Cymraeg drwy'r Porth Mynediad Deintyddol. Dylid ystyried hefyd a allai dewis derbyn gwasanaeth yn y Gymraeg

effeithio ar y broses sy'n cael ei datblygu a'r cynnydd arfaethedig mewn capasiti ar gyfer y rhai sydd angen gofal a thriniaeth.

Nodweddion gwarchodedig

Rydym yn croesawu cydnabyddiaeth yr Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb bod pobl â nodweddion gwarchodedig, yn enwedig y rhai sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig, yn wynebu rhwystrau mwy i gael mynediad at ofal deintyddol y GIG. Gall y newidiadau arfaethedig leihau'r anghydraddoldebau hyn o bosibl, ond rhaid monitro a rheoli hyn yn ofalus.

Yn seiliedig ar yr hyn y mae pobl wedi'i ddweud wrthym, rydym am weld:

- Gwiriadau clir, rheolaidd ar sut mae'r newidiadau'n effeithio ar wahanol grwpiau o bobl, gan gynnwys y rhai â nodweddion gwarchodedig a'r rhai sy'n byw mewn tlodi.
- Cymorth wedi'i dargedu i bobl sydd mewn perygl mwyaf o gael eu heithrio, fel pobl anabl, cymunedau lleiafrifoedd ethnig, ac unrhyw un sy'n methu â defnyddio gwasanaethau digidol yn hawdd.

Ni ddylai'r diwygiadau hyn ehangu bylchau presennol o ran mynediad at ofal yn anfwriadol. Rhaid i gynnwys y cyhoedd parhaus, tryloywder data, a ffocws cryf ar gynhwysiant fod wrth wraidd y gweithrediad.

Grwpiau agored i niwed:

- **Pobl ag anableddau dysgu a/neu gyflyrau niwroddatblygiadol:** Gallai'r system newydd arwain at amhariad ar ofal, gan y gallai pobl gael eu hanfon at bractisau gwahanol ar ôl i'w triniaeth ddod i ben neu ar ôl eu harchwiliad cyntaf ar ôl i'r newidiadau gael eu gweithredu. Gallai hyn fod yn aflonyddgar neu'n niweidiol i bobl niwroamrywiol sydd angen amgylcheddau cyfarwydd, a deintyddion y maent yn ymddiried ynddynt. Nid oes llawer o fanylion chwaith ynghylch sut y bydd y system yn cefnogi pobl ag anawsterau dysgu neu anghenion ymddygiad. Mae angen gwneud hyn yn glir e.e. sicrhau bod deunyddiau gwybodaeth ar gael mewn Hawdd i'w Ddarllen a'u cynnig yn rhagweithiol.
- **Pobl ag anghenion cyfathrebu sylweddol, gan gynnwys defnyddwyr laith Arwyddion Prydain:** Er bod yr ymgynghoriad yn sôn am ddeunyddiau mewn fformatau eraill 'ar gais', nid yw hyn yn gwarantu cynnig gweithredol i gefnogi anghenion cyfathrebu pobl a gall arwain at fwy o bryder wrth geisio cael mynediad at ofal deintyddol.

- **Pobl sydd angen darpariaeth bariatrig:** Rydym yn gwybod bod nifer gyfyngedig o bractisau a all gynnig gwasanaeth bariatrig llawn ac nid yw pob practis yn gallu cynnig y gwasanaeth is. Dydyn ni ddim yn siŵr a yw hyn wedi cael ei ystyried yn y cynllunio ac rydyn ni'n pryderu y gallai gynyddu'r risg o rwystrau parhaus neu fwy o rwystrau i ofal os caiff pobl eu symud i bractisau na allant ddiwallu eu hanghenion.
- **Cleifion mewn lleoliadau gwledig a lle mae dewis cyfyngedig o bractisau deintyddol y GIG:** Nid yw'n glir sut y bydd unrhyw ddewis o leoliad neu bellter teithio yn cael ei gymhwyso. Fel rydym wedi manylu mewn man arall yn ein hymateb, gall hyn arwain at gostau ac amseroedd teithio uwch a allai ei gwneud hi'n anoddach cael mynediad at ofal.
- **Pobl hŷn:** Rydyn ni'n gwybod y bydd pobl hŷn â chegau iach ac a allai gael eu rhoi ar y Porth Mynediad Deintyddol. Credwn fod risg, os na welwch y bobl hyn am 18-24 mis, gan y gallai eu cyflyrau newid yn gyflym ac efallai y bydd angen mwy o fynediad brys arnynt wedyn.
- **Pobl â phroblemau symudedd:** Rydym hefyd yn gwybod o'n hymchwil mewn deintyddiaeth fod hygyrchedd adeiladau practisau deintyddol yn bryder mawr i bobl hŷn, anabl neu fariatrig. Mae risg y gallai pobl gael eu hanfon at bractis na all gefnogi eu hanghenion symudedd.
- **Pobl sy'n profi digartrefedd:** Rydym yn clywed gan fwy o bobl sy'n profi digartrefedd eu bod yn cael eu trin yn annheg ar ôl methu apwyntiadau, er am resymau na allant eu rheoli. Mae'r bobl hyn mewn perygl uchel o beidio â gallu cael mynediad at offer digidol ac yn wynebu anawsterau teithio, yn ogystal â pheidio â chael y rhwydwaith cymorth i'w helpu i oresgyn y rhwystrau hyn.

Credwn nad oes digon o fanylion, ar hyn o bryd, ynghylch yr addasiadau rhesymol neu'r cynllunio cynhwysol a fydd eu hangen ar gyfer y grwpiau agored i niwed a'r grwpiau hyn sydd ag anghenion uwch. Byddem yn awgrymu bod sefydliadau sy'n cynrychioli'r grwpiau hyn, ac yn bennaf y rhai sy'n cynnwys pobl sy'n defnyddio gwasanaethau, yn cael eu cynnwys mewn unrhyw gynllunio yn y dyfodol.

Effeithiau eraill:

Mae gennym y pryderon canlynol hefyd:

- **Allgáu digidol:** Ni ddylai unrhyw system dalu ar-lein a Phorth Mynediad Deintyddol roi'r rhai na allant gael mynediad hawdd at wasanaethau digidol dan anfantais.
- **Mynediad tecach ledled Cymru:** Ni ddylid gadael cymunedau gwledig a thlawd allan. Dylid gwirio a chefnogi eu mynediad yn ôl yr angen.
- **Ymgysylltu â'r cyhoedd:** Mae'n bwysig parhau i siarad â phobl sy'n defnyddio gwasanaethau deintyddol i ddeall sut mae'r newidiadau'n gweithio a pharhau i wneud pethau'n well.
- **Rhwystrau ariannol:** Gall teuluoedd wynebu costau ychwanegol os cânt eu hanfon i wahanol bractisau deintyddol. Ar hyn o bryd, gall teuluoedd yn aml gael apwyntiadau ar yr un diwrnod, ond efallai na fydd hyn yn bosibl os ydyn nhw wedi'u gwahanu, yn enwedig mewn dinasoedd ac ardaloedd trefol. Gallai hyn olygu mwy o gostau teithio neu fod angen amser ychwanegol i ffwrdd o'r gwaith ar rieni os oes gan blant ac oedolion apwyntiadau ar ddiwrnodau gwahanol.

Rydym yn arbennig o awyddus i weld ffordd glir a chyson o olrhain mynediad cleifion yn seiliedig ar leoliad a fforddiadwyedd. Bydd hyn yn helpu i sicrhau y gall polisïau mynediad a thalu ymateb yn gyflym os bydd unrhyw fylchau annheg yn ymddangos.

Rhaid i'r grwpiau hyn, ac eraill sy'n profi anghydraddoldebau iechyd, gymryd rhan weithredol yn y broses o ddylunio, profi a darparu gwasanaethau yn y dyfodol. Dim ond os caiff ei lunio gan bobl sy'n defnyddio'r gwasanaethau, yn enwedig y rhai sydd mewn mwy o berygl o gael eu heithrio, y bydd dylunio cynhwysol yn llwyddo.

Ystyriaethau ychwanegol

Cyfathrebu cyhoeddus cliriach

Rydym wedi gweld dryswch cyhoeddus ar-lein, gan gynnwys cyhoeddiadau anghywir a allai fod wedi dylanwadu ar ddealltwriaeth pobl. Gellid bod wedi lleihau hyn trwy ddefnyddio enghreifftiau o'r byd go iawn o sut y byddai'r newidiadau'n effeithio ar wahanol bobl.

Rydym yn annog Llywodraeth Cymru yn gryf i gyhoeddi astudiaethau achos clir ac ymarferol sy'n dangos sut y byddai'r system arfaethedig yn gweithio, gan gynnwys sut y byddai pobl yn cael mynediad at ofal, beth fyddai eu ffioedd, a sut olwg sydd ar driniaeth barhaus.

Porth Mynediad Deintyddol

Rydym yn pryderu nad oedd yr ymgynghoriad yn gofyn sut y bydd pobl yn cael eu cefnogi os oes rhaid iddynt aros am amser hir am alwad yn ôl (dros 18 mis).

Rydym yn cytuno y gallai'r Porth Mynediad Deintyddol (DAP) newydd fod â manteision, fel gwneud y system yn fwy tryloyw a helpu i ddeall y galw'n well, a allai leihau gwahaniaethau annheg o ran mynediad at ofal deintyddol y GIG.

Ond mae gennym ni rai pryderon hefyd:

- Gallai cleifion golli eu deintydd rheolaidd, a allai fod yn ofidus ac effeithio ar ymddiriedaeth.
- Gallai pobl sy'n gweld deintydd ger eu gweithle golli'r opsiwn hwnnw os mai dim ond deintydd yn seiliedig ar eu cyfeiriad cartref y cânt ei ddewis.
- Efallai na fydd y system yn gweithio'n dda i bobl nad ydynt yn defnyddio offer digidol neu sydd ag anghenion cymdeithasol cymhleth.

Rydym yn awgrymu y dylid cyflwyno'r Porth Mynediad Deintyddol gyda:

- Gwybodaeth glir a syml i'r cyhoedd.
- Hyblygrwydd i bobl ag anghenion neu ddewisiadau penodol.
- Gwiriadau rheolaidd i weld sut mae'n effeithio ar brofiad a gofal cleifion.

Casgliad

Rydym yn cefnogi cyfeiriad cyffredinol y newidiadau arfaethedig hyn i wasanaethau deintyddol y GIG yng Nghymru ac yn croesawu'r cyfle i rannu'r hyn a glywsom gan bobl ledled y wlad.

Er mwyn i'r diwygiadau hyn lwyddo, rhaid iddynt fod yn glir, yn gynhwysol, a chael eu llunio gan y rhai sy'n eu defnyddio. Rydym wedi ymrwymo i barhau â'n gwaith gydag eraill i sicrhau bod llais pobl a chymunedau yn parhau i fod yn ganolog i ddyfodol deintyddiaeth y GIG yng Nghymru.